

W.H.C. PROPP, *Exodus 1-18, A New Translation with Introduction and Commentary, The Anchor Bible, t. 2, New York 1999, ss. 680.*

Ukazał się pierwszy z dwóch tomów komentarza do Księgi Wyjścia w ramach serii Anchor Bible. Seria ta jest przykładem wspólnego działania międzynarodowego i międzywyznaniowego uczonych protestanckich, katolickich i żydowskich. Nie jest ona sponsorowana przez żadną organizację kościelną i nie ma intencji preferowania jakiegś teologicznej doktryny. Jest ona próbą wykorzystania wszystkich znaczeń historycznych i językowych dla lepszej interpretacji Biblii. W.H.C. Propp jest profesorem historii i judaizmu na Uniwersytecie w San Diego w Kalifornii.

Książka ta zawiera nowy przekład pierwszych osiemnastu rozdziałów Księgi Wyjścia wraz z komentarzem i wstępem. Księga Wyjścia zawiera dwie tradycje: wyjścia i przymierza. W omawianej książce mamy tylko pierwszą tradycję.

Na uwagę zasługuje bardzo dobry wstęp. Wyjaśnia on w sposób zwięzły zasadnicze problemy związane z wyjściem synów Izraela z Egiptu. Jednocześnie jest ukazany schemat poszczególnych rozdziałów książki: tłumaczenie tekstu, analiza, która zawiera krytykę tekstu, źródła i redakcję oraz uwagi wyjaśniające i komentarz.

Trzeba też podkreślić, że podział tekstu jest bardzo dokładny i wnikliwy. Może być przykładem dla ćwiczeń biblijnych. Autor podzielił osiemnaście pierwszych rozdziałów Księgi Wyjścia na trzy zasadnicze części: Izrael w Egipcie (Wj 1,1 - 11,10), wyjście z Egiptu (Wj 12,1 - 15,21) i pobyt na pustyni (Wj 15,22 - 18,27). Część pierwsza zawiera następujące tematy: rozrost i ucisk

Izraela (1,1-14), zabijanie nowonarodzonych chłopców (1,15-21), urodzenie Mojżesza (1,22 - 2,10), śmierć Egipcjanina (2,11-15a), Mojżesz w ziemi Madian (2,15b-23a), pamięć o przymierzu (2,23b-25), Jahwe Bogiem Izraela (3 - 4), pierwsze spotkanie Mojżesza z faraonem (5,1 - 6,1), Ja Jestem Jahwe (6,2 - 7,7), plagi egipskie (7,8 - 11,10). Druga część omawia następujące problemy: noc paschalna (12,1 - 13,16), cudowne przejście przez morze (13,17 - 15,21). Natomiast trzecia część przedstawia w kolejności tematy: Jahwe jako uzdrowiciel (15,22-26), chleb z niebios (15,27 - 16,36), obecność Jahwe pośród ludu (17,1-7), zwycięstwo nad Amalekitami (17,8-16), spotkanie Mojżesza z Jetrą (18).

Warto także zwrócić uwagę na bibliografię. Jest ona bardzo obfita i szczegółowa (ss. 57 - 115). Ponadto w sposób szczególnie podaje daty publikacji, przedstawiając historię rozwoju nauki.

Księga Wyjścia przepelniona jest nadzwyczajnymi zdarzeniami, które objawiają działanie Pana Boga. Szczególnie jest to widoczne w czasie wyjścia Izraelitów z Egiptu i zdobywania Ziemi Obiecanej. Wymownymi znakami objawiającymi działanie Pana Boga w historii są plagi egipskie. Wielu egzegetów wyjaśnia plagi w sposób naturalny. Takie tłumaczenie nie wyjaśnia jednak całkowicie tekstu biblijnego. Musiały to być zdarzenia niespotykane, skoro nawet czarownicy wyznali: „palec to Boży” (Wj 8,15). Ponadto w ostateczności przeraziły i skruszyły serce faraona. W całym tekście o plagach można dostrzec zamierzoną budowę i określoną formę. Wszystko to wskazuje, że opis nie jest kroniką zdarzeń, ale kompozycją literacką. Autor w sposób bardzo interesujący przedstawia analizę tekstów poszczególnych źródeł. Tradycja J podaje siedem plag, E - pięć, a P - dwóch. To samo zdarzenie przedstawiane jest różnie w poszczególnych źródłach. Wydaje się, że ta część książki jest najlepsza. Wyraźnie widać, że autor natchniony wzięł jako punkt wyjścia zjawiska naturalne występujące w Egipcie, aby stworzyć opis, w którym przekazuje podstawową prawdę religijną o zbawczym działaniu Pana Boga. Prawdziwym Wybawicielem jest tylko i wyłącznie Bóg Jahwe.

Trzeba podkreślić, że W.H.C. Propp daje nowoczesną egzegezę i komentarz biblijny. Jego książka jest bardzo konkretną pomocą dla właściwego i głębszego odczytania Księgi Wyjścia. Dzięki niej można lepiej zrozumieć rolę Mojżesza w historii zbawienia, co oznacza imię Pana Boga Jahwe, a także wyjście Izraelitów z Egiptu i problem plag oraz na czym polegało święto Paschy. Książkę tę przede wszystkim trzeba polecać studentom biblistyki. Bardzo pomocny jest także indeks autorów na końcu książki, a także wykaz tematów oraz występujących tekstów Pisma świętego i starożytnych źródeł. Jest to przykład dokładnej i solidnej pracy naukowej. Na samym zaś końcu znajduje się pożyteczny wykaz występujących w książce hebrajskich słów, a także w starożytnych językach. Jest to więc pod każdym względem dzieło dopracowane i o dużej wartości naukowej.

Ks. Ryszard RUMIANEK